

at deres Børn skulle have Del i Undervisningens Goder, og uagtet der slet ikke finder nogen Skoletvang Sted, saa er det dog kun mellem 4 og 6 Procent af hele Børnetallet, som ikke nyder nogen Undervisning, og det uagtet New York er et Sted, hvor der er samlet alle Slags Folk, og hvor der, som han selv udtrykker sig, findes en hel Del Udsked fra alle Verdens Kanter. Skulde det nu være saa forfængeligt et Haab at nære, at det danske Folk, efterhaanden som det arbejder sig ud af den Umundighedsstillstand, som Tvangsvesenet har holdt det i, frigjør sig for den Betragtning, som Tvangen ligeledes har ledet det ind i, at Børnernes Oplysning er Statens og ikke dets Sag, skulde kunde fatte, hvad for et Gode det skjenker sine Børn ved en god Undervisning, at det efterhaanden mere og mere vil kunne tilegne sig den samme Betragtning og Stræben, som den, der raader i den omtalte Stat i America. Men, siger man, det er ogsaa for meget disse 4 til 6 Procent, som ikke nyde nogen Undervisning, det er altfor Meget i et Samfund, det Ansvar kan man paa ingen Maade tage paa sig. Seg skal i den Henseende minde om, hvad der en Gang er blevet udtalt af den bekendte Forsatter, Præst og Seminarlærer Ludv. Chr. Müller, som i sin Tid gjort Skolevesenet og navnlig Skoletvangen til Gjenstand for en Række af Betragtninger, og slutter dette med at sige, at naar man endelig tilfidsf samler Forsaaret for Skoletvangen som i en Sum i den Sætning, at der vil blive en Del, som slet ingen Undervisning nyder, hvis man helt opgiver denne, har jeg til Svar: Seg, giver Dem mit Ord paa, at det Samme er Tilfældet nu. Den ærede Minister anvendte senere i sit Foredrag nogle bitre Ytringer om, at man nu i disse Friskoler havde fundet ligesom en „Lixiv“, som skulde hjælpe mod alle mulige Onder. Ja, man behøver dog virkelig ikke, naar man nærer den Overbevisning, at en bestemt Ting er den bedste, og virker for den efter Gode, derfor at være blind for, at den som alle menneskelige Ting i denne Verden har sine Skyggesider og Skrøbeligheder, og at det navnlig er Tilfældet med Alt, som endnu er nyt og i sin Udvikling, at der følgerlig ved Friskolerne maa være meget Ufuldkomment og Jamlende, og det er jo saa, at der alle Vegne, hvor der er en stærkt Bevæget Livsstrøm, ogsaa frembringes Skum. Men naar vi nu saaledes have talt om Skrøbeligheder, som kunne heste ved det frie Skolevesen, kan jeg ikke lade være at komme med nogle Betragtninger, navnlig med Hensyn til de stærke Ytringer, som er fremkomne, om hvad den tvungne Undervisning skulde formaa at udrette. Den ærede Minister har sagt, at det slet ikke kan nytte Noget at komme og tale om, at vi ere skredne frem i politisk Frihed; thi det har ikke det Mindste at gøre med Oplysningen, tværtimod, jo mere politisk Frihed der er hos et Folk, desto mere nødvendigt er det, at man

lægger Vægt paa den tvungne Undervisning. Ja her er det, at den store Modsatning i Ministerens og min Tankegang kommer frem, og hvor jeg ikke har noget Haab om at overbevise ham om hans Feilsyn, ligesaa lidt som jeg føler, at hans Grunde ville virke lynderlig ind paa min Betragtning. Men jeg kan ikke undlade at komme med nogle Betragtninger i Anledning af de stærke Udtryk, der ere fremkomne om det store Gode, som en Evangsundervisning skulde yde, navnlig i vor Tid med den stærkt frembrydende, Samfundet opløsende og Menneskelivet fordærvende Strøm, som synes nu at vælte frem med større Kraft end nogensinde, og jeg gjør det i Tilfald til, at der er Ingen, der vil mistænke mig for, at jeg skulde være blandt dem, der ringeagte Kundskab og Oplysning eller miskende den Sætning, at Kundskab er Magt. Tværtimod, baade jeg selv og mine Meningsfæller, som virke for Friskolen, kunne med Sandhed sige, at vi nødig, ogsaa med Hensyn til Kundskabsmeddelelse, vilde nøies med det Lavmaal, som man i Almueskolen kræver. Men naar man taler, som om man troede, at Kundskab og Biden i og for sig, de blotte Færdigheder, som de at kunne læse og skrive, kunde danne en Dæmning mod en saadan Magt som den socialistiske Bevægelse, saa er efter min Mening denne Tro en Dæmro. Dersom man tror, at den Ald, som synes at gløde paa Bunden af Samfundet trindt omkring i Europas Lande, ikke er ligesaa stærk i den Stat, som forleden Dag blev nævnt som vor Monstertat i saa mange Henseender, og hvor den vældigste Skoletvang hersker, som den er i andre Samfund, saa tror jeg, man tager feil. Dersom man tror, at man paa den Dag, Vulkanen brøder ud og spyer sin ødeleggende Lavastrøm over Verden, at da denne Stat vil have et stort Børn i sin Skoletvang, saa tror jeg, man tager feil, og at det at sætte tvungen Undervisning mod denne Bevægelse vil vise sig at være det Samme som at sætte et Straaggerde mod en Udtrøm. Der er en anden Betragtning, som jeg heller ikke ganske kan lade være at komme ind paa, ligeoverfor de samme stærke Ytringer om det tvungne Skolevesens forløsende Magt. Den ærede Rigsdagsmand for Københavns Amts 5te Valgkreds (Gulstein-Ledreborg), hvis smukke Foredrag forleden Dag jeg hørte med saa stor Fornøjelse, udtalte Noget, som jeg aldeles ikke kan være enig med ham i. Han sagde, at han mente, at Forholdet maatte ordnes derhen, at Friskolen maatte forpligtes til for Betaling at modtage de fattiges Børn. Jeg tror, at det vilde være en stor Mistændelse af Friskolens Væsen, om man saaledes vilde tvinge den til at modtage noget Børn. Jeg tror, at det er det store Fortrin, den har fremfor den offentlige Skole, at den har Lov til at bortvise de Børn, som den ikke kan være tjent med. Jeg veed nok, at man her kommer til at røre ved et meget ømt Punkt, og at der her reises meget alvorlige Spørgsmaal,